

DE OMGEVING VAN DE HEGGEKAPEL

1. Veranderd uitzicht

Het is onmiskenbaar dat het aanwezig zijn van de Heggekapel een sterk bepalende invloed uitoefende op het uitzicht van de omgeving. Was de Hegge in de eerste helft van de vijftiende eeuw nog een schrale vlakte vol *'doornelijken'* en waar *'allerlei soorten bomen, struiken en bremgewassen staan'* (100), dan beschreef A. Wichmans in 1632 de omgeving Van de kapel als *'een aangename plaats met bomen beplant'* (101). Ook op het glasraam van 1614 (Begijnhof Herentals) is de Heggekapel met flinke bomen omringd.

In 1649 werd het schaarhout *'gestaen rondtomme de cappelle'* verkocht. De koper, Jan Spapen, telde hiervoor 29 guldens 10 stuivers neer, een hele som zodat de kapel tot dan zeker volop in het groen had gestaan.

In maart 1664 werden de *'opgaende boomen, gestaen hebbende aende cappelle'* verkocht. Pastoor Cornelis Verschuieren kocht alsdan voor 8 guldens *'ionge eycke eesters (jonge eiken heesters) voor ditto cappelle ende aldaer geplant'* zodat na het verdwijnen van de oude bomen al dadelijk terug werd voorzien in nieuw groen. Tegelijkertijd kocht kapelmeester Jan Verstrijp te Gierle uit het Grootenhout *'eekelen, alhier aende cappelle de Hegge gesaeyt'*. De volgende decennia werd de kapel dus omringd door eikebomen (102).

Op het einde van de vorige eeuw stond de Heggekapel in open vlakte. Op 4 mei 1897 kocht de kerkeraad een aantal lindeboompjes en op 30 december 1897 nog twee beukeboompjes om rond de kapel aan te planten voor een totale som van 3,70 frank (103). Dan werd ook het dreefje aan de noordwestzijde van de kapel aangelegd dat naar de vroegere weg die van het dorp naar de kapel en naar de vroegere watermolen op de nabijgelegen Aa-rivier leidde. Thans zijn deze bomen uitgegroeid tot een lommerrijke omgeving rond de kapel.

2. De waterput van de kapel

Reeds van oudsher bevond zich langs de noordwestzijde van de kapel, onmiddellijk langs het bovengenoemde dreefje, een waterput die in de rond de Hegge gegroeide volksdevotie een niet onbelangrijke rol speelde. De gelovigen namen immers uit deze bron water mee als heilzaam middel tegen allerlei ziekten.

Een eerste vermelding van deze waterput vinden we in de periode 1670-1673. Toen werd *'den bout aenden put'* door de smid van Lille hersmeed (104).

In 1832-1833 wordt door *'meester Jansen'* de *'putcap'* gemaakt, terwijl de smid de putkuip herstelde (105).

Op 4 april 1837 werd door de kerkeraad met een meerderheid van vier tegen één besloten *'om den put aenden hegge capelle te laten maken eene nieuwe steene Kuyp'* (106).

In 1878 maakte L. Jacobs een putmik voor de kapel voor 12 frank, welke nog te zien is op afbeelding 16 (107).

Afb. 16: De oudste fotografische afbeelding van de Heggekapel, omstreeks 1900 (1905 ?). Let op de open omgeving, de waterput met 'putmik', het oude raam in de voorgevel. In de verte is het silhouet van de houten standaardmolen van Jan Van Gijsel zichtbaar.
(Foto: Familie Goossens, Poederlee)

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hadden Duitse troepen hun kamp neergeslagen in de onmiddellijke nabijheid van de Heggekapel. In de eeuwenoude waterput werden benzine- en oliebussen en allerlei afval geworpen. Daarom werd de waterput van de Heggekapel kortelings daarna helemaal gedicht en de putkuip afgebroken. De omtrek ervan blijft in de grond echter nog zichtbaar.

3. De Capellen Berg

In de onmiddellijke omgeving van de Heggekapel zou tot in de eerste helft van vorige eeuw een landuin gelegen hebben die in de volksmond de 'Capellen Berg' werd geheten.

Op het glasraam van het begijnhof van Herentals van 1614 merken we inderdaad een verhevenheid welke in het zuidwesten van de kapel zou kunnen gesitueerd worden (afbeelding 10) en zich ter hoogte van de huidige begraafplaats zou kunnen bevonden hebben.

In de jaren tachtig van de achttiende eeuw kwam het omtrent deze 'berg' tot een conflict tussen Eugen Jozef d'Olmen, baron van Poederlee, en de beheerders van de Heggekapel omtrent de zeggingschap over deze 'Capellen Berg' en meer bepaald over de grensscheiding van hun respectievelijke eigendommen. Zowel de baron als de Heggekapel bezaten elk een deel van de 'Capellen Berg' die toen beplant was met eiken schaarhout. Op 13 april 1784 kwam het tot een akkoord tussen pastoor Jozef Carolus Van den Nest en de Poederleese schepenvanbank namens de kapel enerzijds en Christiaan Bouwen van Lille als rentmeester en afgevaardigde van de Poederleese baron anderzijds. De baron was eigenaar van de westkant van de 'Capellen Berg'. Het probleem ontstond voornamelijk wanneer het schaarhout moest gekapt worden. Er bestond immers geen limietscheiding voor het kappen *'dan enkelijk het out gebruyck van het kappen ofte schaeren ... ende dat men aldaer noch is siende twee oude versleten eyke stronken als moerende gediend hebben voor Limiet Scheydinge der selve erve'*. Om een duidelijke grens aan te duiden zou op de rechte lijn der oude stronken verscheidene nieuwe of jonge eikestronken geplant worden. Het akkoord werd door de baron negen dagen later goedgekeurd en prompt uitgevoerd (108).

In 1800 begonnen de beheerders van de kapel zavel te verkopen van de 'Capellen Berg'. Een laatste maal gebeurde dit in 1835, toen de voormalige 'berg' helemaal afgegraven was (109).

4. Het 'huis aan de Heggekapel'

Niets laat nog vermoeden dat in de eerste helft van de negentiende eeuw in de onmiddellijke schaduw van de Heggekapel een huis werd gebouwd. Petrus Van Peer, arbeider, en zijn echtgenote Maria Theresia Vervecken, hadden in het prille begin van de negentiende eeuw met toelating van de Commissie voor Openbare Onderstand van de bestuurders van de kapel de beschikking gekregen over *'den grond en plaatse, gelegen omtrent de bovengemelde kapelle tot het bouwen van een huys'*. Dat ging natuurlijk gepaard met een aantal weloverwogen voorwaarden, door de krijgende partij na te komen. Vooreerst moest het echtpaar Van Peer-Vervecken altijd zorg dragen dat door kwaaddoeners aan de kapel of de goederen van de kapel geen schade werd toegebracht. Zij moesten dan ook de kapel zoveel mogelijk bewaken. Natuurlijk moest de familie Van Peer-Vervecken van onbesproken gedrag blijven. Bovendien moest Petrus Van Peer beloven dat hij *'noyt bedelaers of arme menschen in zijn huys zou ophouden of dak verleen'*. Mocht een van deze voorwaarden niet nagekomen worden, dan zou Petrus Van Peer verplicht worden *'zijn huys aenstonds te doen afbreken, zonder eenig tegen zeggen van hem of regt te hebben tot den grond'*. Als bijzondere voorwaarde werd wel in het contract opgenomen dat na de dood van beide echtelieden het huis tot op de grond zou afgebroken worden door de erfgenamen en dat hun meubels zouden toekomen aan de kapel. Wat ook gebeurde in 1839. Wanneer het huis werd opgetrokken, konden we niet achterhalen, aangezien het nog bestaande contract een afschrift is van het originele, echter zonder datumvermelding.

Op de gekende kaart van graaf de Ferraris van 1772-1778 werd de woning nog niet opgenomen, maar zij staat wel aangeduid op de kadasterkaart van Poederlee van 1815 en in de kadasterlegger van 1834. Op deze kadasterkaart wordt het huis gesitueerd langs de zuidoostzijde van de kapel op amper tien meter van de sacristie en omschreven als *'huis en plaats'*.

Vermoedelijk waren de muren van dit wel zeer tijdelijk huis opgebouwd uit leem, aangezien we geen enkel spoor van bebouwing of stenen meer terugvonden op de aangeduide plaats (110).

5. De kapelletjes der Zeven Weeën van Onze-Lieve-Vrouw

In 1911 werd het testament van de in 1910 gestorven Maria-Theresia Wouters uitgevoerd. Met haar geld en dat van haar broer Jan-Baptist bouwden hun neven Maes-Vervecken zeven kapelletjes waarin de Zeven Smarten of Zeven Weeën van Maria worden voorgesteld. Deze kapelletjes bevinden zich recht tegenover de voorzijde van de Heggekapel. De opdrachtgevers behoorden tot een welgestelde landbouwersfamilie en hun vader was trouwens in de loop van de negentiende eeuw burgemeester van Poederlee geweest (110bis).

Afb. 17: Fragment van pelgrimsteken, waarvan men vermoedt dat het afkomstig is van de Heggekapel van Poederlee. Gevonden in Nieuwlande, een Zeeuws dorp dat in 1525 door de zee verzwolgen werd en nooit meer opgebouwd werd. Tin-loodlegering, 15de eeuw, hoogte 31 mm, breedte 27 mm, gewicht 2,2 gram. Eigendom van P.J.M. Rommens, Roosendaal. (Foto: De Walburg Pers, Zutphen)